

OSMANLI-AMERİKAN İLİŞKİLERİNDE BİR KRİZ: HACI DAVID VAPUR KUMPANYASI BOYKOTU (1911)

OSMAN KÖSE*

GİRİŞ

Boykot şahsa, kuruluşa veya devlete karşı uygulanabilen, sosyal ve iktisadî ilişkileri kesmeye yönelik bir protesto şeklidir. Diğer bir ifadeyle bir devletin vatandaşlarının, düşmanca davranışları nedeniyle bir başka devletten gelen malları satın almamasıdır. Boykot, çoğu zaman halkın başlattığı bir eylem olmakla beraber zaman zaman hükümetlerin de bunu destekledikleri görülmüştür. Maksud, belli bir amacı gerçekleştirmek, karşı tarafı zorlamak ve ödün vermesini sağlamaktır. Boykotu düzenleyen ve buna taraftar olana boykotçu, boykot etmeye de boykotaj denir. Uygulanışı ve amaçları bakımından abluka, ambargo ve karalisteden farklıdır¹.

Boykot kelimesi, kişi, kuruluş veya devletleri protesto şekli olarak uluslararası siyasî literatüre XIX. yüzyılın sonlarında girmiştir. İrlandalı çiftçiler 1879'da, malikane kahyası olan Charles Cunningham Boycott'un sert tutumuna karşı hayvanların sakatlanması ve satışların engellenmesi gibi protesto şekilleri sergileyerek onu dışlamaya çalıştılar. Bu tarihten sonra yapılan benzer protesto şekilleri boykot olarak adlandırılmıştır. Boykot, işçi mücadelelerinde, ekonomik mücadelelerde, iç ve dış siyasî mücadelelerde metot olarak kullanılmaktadır².

Boykot, ezilen, mağdur olan ve zayıfın güçlü olana karşı kullandığı bir silahtır. Boykot edilen kişi, kuruluş veya devletlere karşı kin, öfke ve kızgınlık vardır. Amaç, ekonomik bağları kesmek suretiyle karşı tarafı kararından vazgeçirmek ve gasp edileni tekrar elde etmektir. Boykot, XIX. yüzyılın sonla-

* Yrd. Doç. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen. Edeb. Fak. Tarih Bl. Öğr. Üyesi.

¹ *Abluka*, hedef devletin kıyılarına yanaşılmasını ve buradan dışarıya çıkılmasını önlemektir. *Ambargo*, bir devletin limanlarında bulunan gemilerin dışarı çıkmamaları veya belirli bir malı taşımamaları emrinin verilmesidir. *Karaliste* ise bir devlet tarafından ticarî ilişkilere girilmeyecek olan kişilerin ve firmaların isimlerinin açıklanmasıdır. Mehmet Gönlübol, *Uluslararası Politika İlkeler-Kavramlar-Kurumlar*, Ankara 1985, s. 150-152.

² Wilhelm Röpke, "Boykott", *Handwörterbuch der Staatwissenschaften*, III, Jena 1926, s. 2-4.

rından itibaren kullanılan bir terim olmasına rağmen, kelimenin ifade ettiği eylem türü, ilk insan topluluklarından beri görülmektedir. Bu yüzyıla kadar genelde kişi veya kuruluşlara yönelik boykotlara rastlanabilmektedir. Sonraki yüzyıllarda sıkça boy gösteren farklı bir devlet veya millete karşı boykot uygulanmasına bu zamana kadar rastlanmaz. Kapitalizmin doğuşu ve sömürgecilik hareketlerinin yaygınlaşmasıyla, ezilen kişiler ve toplulukların haklarını elde etme yöntemi olarak boykot, önceki zamanlara göre sık rastlanılan bir olgudur. Hakları gasp edilen ve haksızlığa uğrayan kişi, grup ve milletlerin son çare olarak müracaat ettikleri eylem türüdür. Boykotta, iyi örgütlendiği takdirde sonuç alınabilmektedir.

1768-69'da İngiltere'ye karşı Kuzey Amerika, 1847'de Avusturya'ya karşı İtalyan, 1885'te Fransa'ya ve 1897'de de Almanya'ya karşı Yunan, 1905'te İngiltere'ye karşı Hint ve Amerika'ya karşı Çin, 1908'de Avusturya ve 1910'da Yunanistan'a karşı Osmanlı ve 1913'te Amerika'ya karşı Meksika boykotu uluslararası siyasî alanda ses getiren ve devletlere karşı yapılan eylemlerdir³. Son yüzyılda sıkça görülen bu eylem geri kalmış ve sanayileşmemiş ülkelerin veya milletlerin zengin ve sanayileşmiş ülkelere karşı kullandıkları siyasî bir silahtır⁴. Bunun yanında kişilere, kuruluşlara ve organizasyonlara karşı uygulanan boykotlar da vardır. Özellikle son yüzyılda etkin bir siyasî hak arama yöntemi olmuştur.

Bu makale üç bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde Osmanlı-Amerikan ilişkilerinin kısa bir tarihinden, ikinci bölümde Osmanlı tarihindeki boykot hareketlerinden bahsedilecektir. Son bölümde de 1911 yılı boykotu incelenecektir.

A - Osmanlı-Amerikan İlişkileri

Amerika ile Osmanlı Devleti arasındaki resmî ilişkiler XIX. yüzyılın ilk yarılarında başlamış olmakla birlikte, koloniler döneminde Amerikan tüccarları İngiliz bayrağı altında Osmanlı Devleti'nde ticarî faaliyetlerde bulunuyorlardı. Dünya ticaretinin önemli yerlerinden olan Akdeniz'e büyük oranda Osmanlılar hakimdi. Bu nedenle 1783 yılında bağımsızlığını kazanan Amerikalılar, Osmanlı hakimiyetinde olan Kuzey Afrika'daki berberi beylikleri ile (Fas, Tunus, Cezayir, Trablusgarp) andlaşmalar yaparak ticarî ilişkilerini devam ettirdiler⁵.

³ Röpke, s. 4.

⁴ Donald Quataert, *Osmanlı Devleti'nde Avrupa İktisadi Yayılımı ve Direnişi (1881-1908)*, Ankara 1987, s. 103.

⁵ Çağrı Erhan, *Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri*, Ankara 2001, s. 42-54.

Osmanlı Devleti'nin dış dünyaya açılan önemli liman şehirlerinden İzmir, XIX. yüzyılın başlarından itibaren Amerikan gemilerinin uğrak yeri olmaya başladı. İki ülke arasındaki ticaret hacminin gittikçe artması üzerine Amerika, Osmanlı Devleti ile resmî ilişki kurabilmek için harekete geçti. Amerika, tüccarlarının yoğun olarak faaliyet gösterdiği İzmir'de konsolosluk açmak istiyordu. Osmanlı Devleti, diplomatik ilişkilerin tesis edilmediği gerekçesi ile Amerikan teşebbüsüne olumlu cevap vermedi⁶. Yüzyılın başlarından beri Osmanlı limanlarına gelen Amerikan gemileri, faaliyetlerini hala İngiliz bayrağı altında yürütüyorlardı. 1830 yılında imzalanan Ticaret Andlaşması ile Amerika ve Osmanlı Devleti arasında resmî ilişkiler tesis edilmiş oldu⁷.

Diplomatik ilişkilerin kurulması ile Osmanlı Devleti'nde Amerikan konsoloslukları açılmaya başlandı. Osmanlı Devleti de 1845 yılından itibaren Amerika'daki Osmanlı tüccarlarının işlerine bakmak üzere şebkenderler görevlendirdi. İki devlet arasındaki siyasî ilişkilerin yoğunlaşmaya başladığı sıralarda Osmanlı Devleti çöküş sürecine girmişti. Amerika ise içe kapanık olmakla beraber gittikçe güçlenen bir devletti. Bu amaçla Amerikan konsolosluklarının hızla yayılması ve buradaki görevlilerin gayr-ı müslim Osmanlı tebaasını isyana teşvik gibi siyasî faaliyetlerin içerisine girmesi, ilerideki tarihlere iki devlet arasında yeni sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırladı⁸.

⁶ Nurdan Şafak, *Osmanlı-Amerikan İlişkileri*, İstanbul 2003, s. 36-46; 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin en büyük ihracat limanı olan İzmir'de sınai kuruluşların imtiyaz sahipleri veya en büyük ortakları Rumlar veya gayr-ı müslimlerdi. Reşat Kasaba, "İzmir", *Doğu Akdeniz'de Liman Kentleri (1800-1914)*, İstanbul 1994, s. 17.

⁷ Fahir Armaoğlu, *Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri*, Ankara 1991, s. 5-6; Orhan F. Köprülü başta olmak üzere birçok tarihçi Osmanlı Devleti ile Amerika arasında kurulan resmî ilişkilerde talebin Osmanlı Devleti'nden geldiğini ileri sürmektedir. Sebep olarak da, Navarin'de donanması yanan Osmanlı Devleti'nin bir yeni müttefik aramak ihtiyacı gösterilmektedir. Orhan F. Köprülü, "Tarihte Türk Amerikan Münasebetleri", *Bellekten*, 200 (1987), s. 928. Fakat bu alanda en son çalışmayı yapan Nurdan Şafak, arşive dayalı araştırmasında bu konudaki talebin Amerika tarafından geldiğini ortaya koymaktadır. Şafak, s. 41.

⁸ Şafak, s.51-59; Amerika, 1830 Andlaşması ile resmîyet kazanan İzmir konsoloslüğundan sonra, birkaç yıl içinde İstanbul, Selanik, İstanköy, Bozcaada, İskenderiye, Beyrut, Kudüs, Bursa ve Çanakkale gibi önemli yerlerde konsolosluklar açtı. Hasan Tahsin Fendoğlu, *Modernleşme Bağlamında Osmanlı-Amerika İlişkileri*, İstanbul 2002, s. 203; Rusya da 1774 Küçük Kaynarca Andlaşması ile Osmanlı topraklarında konsolosluk açma hakkı elde etmişti. Bu nedenle gelişmekte olan iki ülkenin siyasî faaliyetlerinde Osmanlı topraklarını hedef alması, Osmanlı'nın çöküşünü hızlandırmıştır. Osman Köse, "Balkanlarda Rus Konsolosluklarının Kurulması ve Faaliyetleri", *Birinci Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu (24-26 Haziran 2002)*, (sunulan tebliğ).

XIX. yüzyılda Osmanlı-Amerikan ilişkilerini olumsuz etkileyen diğer bir gelişme de Osmanlı topraklarında yürütülen Amerikan misyonerlik faaliyetleridir. 1810 yılında Boston'da kurulan "American Board of Commissioners for Missions (ABCFM)" örgütü destekli Amerikalı misyonerler Protestanlık mezhebini yaymak için faaliyete geçtiler. Protestan olmayan tüm milletler Amerikan misyonerlerinin hedefi olmakla beraber Ermeniler ve Bulgarlar onlar için ayrı bir önem arz ediyordu. Ermenilerin ve Bulgarların Osmanlı yönetimine başkaldırılarında Amerikalı misyonerlerin etkileri büyük oldu⁹. Öyle ki kısa zamanda misyonerlik faaliyetleri konusunda Osmanlı Devleti, Asya'nın anahtarı konumuna geldi¹⁰. Amerikalı misyonerlerin faaliyetleri Osmanlı Devleti'nin bütünlüğünü tehdit edecek hedefler güdüyordu. Onlara göre Türkler insan olarak ve toplumsal kurumları olarak ilkeldi. Neden olarak, ait olduğu ırk ve benimsediği islam dini gösteriliyordu. Bu sebeple Türklerin Hıristiyanlaştırılması ve kurumlarının batılılaştırılması öngörülüyordu¹¹. Misyonerler bu amaçla eğitime önem verdiler. 1830'larda başlayan misyoner okul ağı hızla genişledi ve yüzyılın sonlarında 400'ün üzerine çıktı¹². Bunlardan Robert, İstanbul, Harput ve Merzifon Amerikan kolejleri meşhurdur¹³.

XIX. yüzyılda Amerika, dünyadaki siyasî gelişmelere müdahil olmadan içe kapanık bir politika izlemesine rağmen 1830 yılında Osmanlı Devleti ile kurulan resmî ilişkiler gelişerek devam etti. 13 Şubat 1862'de Seyrisefain ve Ticaret Andlaşması, 11 Ağustos 1874'te Suçluların İadesi ve Tabiiyet andlaşmaları imzalandı¹⁴. Yüzyılın sonunda ticarî ilişkiler büyük ivme kazandı. Amerika'ya afyon, halı, kilim, boya maddeleri, yün, meyve, meyan kökü, deri, tütün, gümüş, şarap ve bakır gibi maddeler ihraç edilirken pamuklu, petrol, demir-çelik, et ve süt ürünleri, sınai ayakkabı, silah ve cephane ithal edili-

⁹ Fendoğlu, s. 235-241.

¹⁰ Uygur Kocabaşoğlu, *Anadolu'daki Amerika Kendi Belgeleriyle 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Misyoner Okulları*, Ankara 2000, s. 23.

¹¹ Kocabaşoğlu, s. 53.

¹² Kocabaşoğlu, s. 122; Amerikan misyoner okulları ilk defa Ermenileri Protestanlığa kazandırmak için 1834 yılında İstanbul Beyoğlu'nda açılmıştır. İlknur Polat, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Açılan Amerikan Okulları Üzerine Bir İnceleme", *Belleten*, 203 (1988), s. 634.

¹³ İlknur Polat Haydaroğlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ankara 1990, s.127-147; Osmanlı Devleti'nde Fransız, İngiliz, İtalyan, Alman, Rus, Avusturya, İran ve Sırp gibi yabancıların yanında 19. yüzyılın sonlarında 6739 tane de gayr-ı müslim okulları vardı. Bilal Eryılmaz, *Osmanlı Devleti'nde Gayr-ı Müslim Tebaanın Yönetimi*, İstanbul 1990, s.176-178.

¹⁴ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara 1997, s. 7-18.

yordu¹⁵. Osmanlı Devleti'nin askerî islahatları çerçevesinde Amerika'dan silah alımı, iki ülke arasındaki ticarete önemli bir yer tutar. II. Abdülhamid döneminde bu ilişkiler artarak devam etti. Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde Osmanlı Devleti ile Amerika arasında ithalat ve ihracat düzenli bir artış göstermekle birlikte, yine de İngiltere, Avusturya, Fransa, Almanya, İtalya ve Rusya'nın gerisindeydi¹⁶. II. Abdülhamid'in iktidarının ilk yıllarında Osmanlı-Amerikan ticarî faaliyetlerinde Amerika'nın ithalatı fazla iken, son dönemlerine doğru ihracat öne geçti¹⁷.

Amerika, Osmanlı Devleti ile özellikle ticarî alanda ilişkilerini tedrici bir surette geliştirirken, Bulgar ve Ermeniler arasında siyasî faaliyetlere giriştiği gibi, Girit isyanı ile de yakından ilgileniyordu. Amerika'nın gayesi, Akdeniz'de filoları için güvenli bir üs elde etmektir. Bunun için en elverişli yerler, gittikçe zayıflayan Osmanlı Devleti'nin Hıristiyanlarla meskun bölgeleriydi. Girit bu açıdan uygun bir yerdi ve aynı zamanda askerî, ticarî ve siyasî açıdan stratejik bir konumu vardı. Bu ilginin bir sonucu olarak Girit isyanları sırasında asilere yardım için Amerika'dan bağışlar toplanmıştır¹⁸.

Amerika, XX. yüzyılın başlarından itibaren artık dünyadaki gelişmelerle çok daha yakından ilgilenmeye başladı. Bunun sebebi, Amerika'nın hızla büyüyen gücü ve Avrupa'nın merkez olduğu uluslararası sistemin yavaş yavaş çöküşüydü¹⁹. Dünyadaki siyasî gelişmelerle daha yakından ilgilenmeye başlayan Amerika'nın ilgi alanını en çok çeken devletin ise geniş topraklara sahip ve çöküş sürecinde olan Osmanlı Devleti olacağından şüphe yoktu. 1901 yılında Amerika başkanı seçilen Theodor Roosevelt'in başkan seçilmeden önce 1898 yılında söylediği "*dünyada herkesten önce ezmek istediğim iki güç İspanya ve Türkiye'dir (Osmanlı İmparatorluğu)*" sözleri Amerika'yı yöneten bir politikacının nasıl bir düşünceye sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir²⁰.

Amerika'nın konsoloslar ve misyonerler vasıtasıyla Osmanlı Devleti'nde takip ettiği olumsuz politikaya rağmen, devleti ayakta tutma ve çağdaş ku-

¹⁵ Şafak, s. 97-115.

¹⁶ Vedat Eldem, *Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, Ankara 1994, s.118-120.

¹⁷ Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, II, İstanbul 1983, s.159.

¹⁸ Erhan, s. 268-280.

¹⁹ Henry Kissinger, *Diplomasi*, İstanbul 1994, s. 21.

²⁰ Kocabaşoğlu, s. 20.

rumları tesis etme noktalarında bu devletten istifade etme gerektiği görüşünde olan II. Abdülhamid, Amerika ile ilişkilere ayrı bir önem verdi. Padişahın, Almanya'ya karşı takip ettiği yakınlaşma politikası gibi, Amerika'ya yönelik izlediği dostluk politikası da İngiltere ve Fransa gibi Avrupa devletlerinin saldırganlıklarını etkisiz kılmaya yönelikti. Fakat Amerika, II. Abdülhamid'in iktidardan düşüşünün başlangıcını teşkil eden II. Meşrutiyet'in ilanını büyük sevinçle karşıladı.

B - Osmanlı Tarihinde Boykot Hareketleri

Osmanlı Devleti'nde, XIX. yüzyıl sonlarına doğru genelde askerî kurumlarda çeşitli nedenlerle öğrencilerin veya birliklerdeki neferatın mevzii boykotlarına rastlanılmaktadır. Bu tür mevzii boykotlar, boykotçuların o an için kaybettikleri haklarını yemek yememek veya maaş almamak gibi eylemlerle geri almaya matuf olaylardır. Lağvedilişine kadar görülen yeniçerilerin ayaklanmaları ise, bir hak talebinden kaynaklansa veya boykot şeklinde gelişse bile birer isyan niteliğindedir. Boykot, pasif bir direniştir. Bu direniş şiddete dönüştüğü an boykot hüviyetini kaybeder. Bu anlamda Osmanlı askerlerinin zorla sadrazam veya padişah değişikliğine kadar giden ayaklanmaları boykot olarak nitelendirilemez²¹.

Dünyada uygulandığı şekliyle bir ülkeye karşı mücadele metodu olarak boykot olayı Osmanlı Devleti'nde XX. yüzyılın başlarında görülmektedir. Bundan önceki yüzyıllarda karşı bir devleti hedef alan geniş çaplı boykot hadiselerine rastlanmaz. Yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nde Avusturya ve Yunanistan'a karşı uygulanan boykotlar, uluslararası ilişkilerde ses getiren gelişmeler olmuştur. Geniş çaplı boykot hareketleri, Osmanlı Devleti'nin tarihindeki en buhranlı dönemlerine tesadüf etmektedir. Buhranlı dönemin etkin devlet adamı II. Abdülhamid, iktidarı döneminde uluslararası ilişkilerde uyguladığı denge siyaseti ile devleti idare ediyordu. Fakat 23 Temmuz

²¹ Osmanlı Devleti'nde özellikle XIX. yüzyılın sonlarına doğru küçük çapta da olsa boykot olayına rastlanılmaktadır. 1880 yılında okuldan atılmaları ile sonlanan Harbiye mektebi öğrencilerinin yemek boykotu, 1886 yılında Otuz İkinci Alay'da bir taburun bayram maaşlarını alamadıkları için yemek boykotu, 1903'te Üsküp'te terhis edilmedikleri gerekçesiyle Kalkandelen Redif taburunun yemek boykotu, yine aynı yıl maaşlarını alamayan Washington sefaretinde çalışan memurların iş boykotu ve 1904 yılında arkadaşlarının Divan-ı harbe verilmesinden dolayı Boğaz Topçu Merkez Karakolu çalışanlarının boykotu bu türden olaylardır. *BOA.Y.PRK.ASK. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yıldız Perakende Evrakı Askerî Maruzat)* 4-40, 01 Ekim 1880 (25.L.1297); 35/29, 22 Eylül 1886 (24.Z.1303); 190-1, 26 Ocak 1903 (27.L.1320); 222-92, 09 Ekim 1904 (29.B.1322; *Y.PRK.HR. (Yıldız Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Maruzatı)* 32-73, 24 Mart 1903 (25.Z.1320).

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile bu tılsım bozulmuş oldu ve Osmanlı Devleti, Avrupa yakasında peş peşe büyük toprak parçalarını kaybetmeye başladı. 5 Ekim'de Bulgaristan Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını ilan etti. Aynı tarihte yine Avusturya-Macaristan Bosna-Hersek'i ilhak ederek topraklarına kattı. 6 Ekim'de de Girit meclisi Yunanistan'a katılma kararı aldı.

Bosna-Hersek, 13 Temmuz 1878'de imzalanan Berlin Andlaşması ile muhtar bir bölge haline getirilerek Osmanlı hakimiyetinde kalmak kaydıyla Avusturya idaresine bırakılmıştı. Avusturya'nın amacı bu bölgeyi ilk fırsatta kendi topraklarına katmaktı. Şayet bu gerçekleşirse Avusturya, Adriyatik sahillerine ulaşacaktı. Aynı bölgede Sırbistan'ın da emellerinin olması, iki ülkeyi alttan alta çatışma içine sürükledi. II. Meşrutiyet'in ilanı günlerinde İngiltere ve Avusturya Reval'de yaptıkları toplantıda Osmanlı Devleti'nin sona ermek üzere olduğu kanaatine vararak bu dağılımdan istifade edecekleri faydaları belirlemeye başladılar. İki devlet muhtemel paylaşımında Avusturya'ya da arzuladığı Bosna-Hersek ve Yenipazar sancağını ilhak etmeyi önerdiler. Bu görüşmeler henüz yazılı bir mutabakatla neticelenmeden 5 Ekim'de Avusturya, Bosna-Hersek'i ilhak etti. Yine aynı gün bağımsızlığını ilan eden Bulgaristan da Avusturya tarafından destek görüyordu²². Bosna-Hersek'inilhakı Osmanlı Devleti'nde çok şiddetli siyasî ve sosyal tepki gördü. Avusturya'ya karşı toplumsal tepki kısa zamanda çığ gibi büyüdü. Şiddetli tepkinin bir yansıması olarak 7 Ekimden itibaren Osmanlı Devleti'nde Avusturya mallarına karşı boykot başladı. Boykot özellikle İstanbul, İzmir, Trabzon ve Selanik gibi liman kentlerinde etkili oldu. Hamallar, Avusturya gemilerine yük taşıma ve boşaltma işlemi yapmıyorlardı. Tüccarlar Avusturya ile ticarî ilişkilere girmiyorlar, Müslüman ve gayr-ı müslim halk da dükkanlardan bu ülke mallarını satın almıyorlardı. Osmanlı Devleti'nin, Avusturya'yı dize getirmek için siyasî ve askerî gücü olmadığından bu oldu bittiyi kabul etmekten başka seçeneği yoktu. 26 Şubat 1909'da Avusturya ile imzaladığı andlaşma ile ilhaki tanıdı ve 2 Mart'tan itibaren boykot sona erdi²³.

²² Aykut Kansu, *1908 Devrimi*, İstanbul 1995; Ali Cevad Bey, *II.Meşrutiyetin İlanı ve Otuzbir Mart Hâdisesi*, yay.haz. Faik Reşit Unat, Ankara 1991, s.7-29; Sina Akşin, *31 Mart Olayı*, Ankara 1970, s. 1-54; İsmail Hami Danismend, *İzahlı Osmanlı Kronolojisi*, IV, İstanbul 1972, s. 366-367; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, I/II, Ankara 1991, s. 101-112; Armaoğlu, s. 611-627; Mehmet Emin Elmacı, *Bosna-Hersek'in Avusturya Tarafından İlhakı ve Doğurduğu Sonuçlar*, Ege Üniversitesi, Basılmamış Y. Lisans Tezi, İzmir 1996.

²³ Quataert, s.105-121; Kudret Emiroğlu, "Trabzon'da Avusturya Boykotu 1908", *Toplumsal Tarih*, 2/8, İstanbul 1984, s.17-21; Mehmet Emin Elmacı, "1908 Avusturya Boykotunda Liman İşçileri", *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 5, Ankara 1997, s. 155-

Avusturya'ya karşı uygulanan boykottan daha geniş katımlı ve şiddetli boykot, Girit meselesi yüzünden Yunanistan'a karşı yapılmıştır. Osmanlı Devleti zayıflamaya başlayınca, XIX. yüzyılın başlarından itibaren Rusya'nın kışkırtmalarıyla adada Rumlar tarafından etnik faaliyetler başlamıştı. Adada 1821 ve 1866 tarihlerinde büyük isyanlar çıktı ise de Osmanlı makamlarınca basırıldı. Berlin Andlaşması'ndan sonra 23 Ekim 1878 Halepa Sözleşmesi ile muhtar bir yönetime kavuştu. Yunanistan'ın da desteğini alan Giritli Rumlar 1885 ve 1897'de tekrar isyanlar çıkardılar. Amaçları adayı Yunanistan'a ilhak etmekte. 1908 yılında Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi ve Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından ilhakından cesaret alan Girit Rumları, 6 Ekim'de Yunanistan'a iltihak kararı aldılar. Bosna-Hersek ve Bulgaristan'ın kaybı ile zor günler yaşayan Osmanlı Devleti, bu karara şiddetle tepki gösterdi. Girit Milli Meclisi'nin 9 Mayıs 1910'da "*Helenlerin Kralı*" adına açılması ile, ülkenin her tarafında Yunanistan mallarına karşı boykot başladı. Avusturya'ya karşı yapılan boykot nedeniyle, belli bir tecrübeye sahip olan kitleler, boykotu organizeli bir şekilde her tarafa yaymaya çalıştılar. Avusturya'ya karşı uygulanan boykotta olduğu gibi İstanbul, İzmir, Trabzon, Samsun, Selanik ve Zonguldak gibi liman kentleri boykotun faal olarak uygulandığı yerlerdi. Liman işçileri boykotun motorize gücüdüler. Boykot nedeniyle iktisadî hayat büyük sekteye uğradı. Büyük devletlerin boykotun durdurulması yönünde Osmanlı Devleti'ne ve geri adım atması için de Yunanistan'a baskı yapmaları sonucu yıl sonuna doğru boykot etkisini kaybetmeye başladı²⁴.

Avusturya ve Yunanistan'a karşı uygulanan boykotlar, resmî bir mahiyet göstermiyordu. Tamamen halkın kendi aralarında örgütlenerek geliştirdikleri hareketlerdi. İttihat Terakki güdümündeki Osmanlı yönetimi, resmen boykot hadiselerini yönetmemekle beraber, el altından bu girişimlere destek veriyordu²⁵. Yunanistan'a karşı uygulanan boykotun etkisinin azaldığı aylarda, Avusturya ve Yunanistan'a karşı uyanan öfkenin atmosferinde 1911 Ocak ayında bu sefer Amerikan bandıralı Hacı David Vapur Kumpanyası'na karşı yeni bir boykot olayı yaşlandı.

162; "Karikatürlerle Avusturya Boykotu", *Toplumsal Tarih*, 11/63, (Mart 1999), s. 48-53; Erdal Yavuz, "1908 Boykotu", *ODTÜ Gelişme Dergisi 1978 Özel Sayısı, Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar*, s. 163-181; Şule Sevinç Kişi, "Avusturya ve Bulgaristan'a karşı İzmir'de 1908 Boykotu", *Tarih ve Toplum*, 26/152, 1996, s. 4-24; Mehmet Emin İlhan, "İzmir'de Avusturya Boykotu", *Tarih ve Toplum*, 161, (Mayıs 1967), s. 19-26.

²⁴ Ayşe Nükhet Adıyke, *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)*, Ankara 2000; "Türk Basınında Girit'in Yunanistan'a Katılması (1908-1913)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, I, İzmir 1991, s. 47-70.

²⁵ Quataert, s. 112-121.

C -Hacı David Vapur Kumpanyası'na Boykot

Boykot, 1911 yılı Ocak ayında İzmir merkezli ve Amerika bandırası ile Osmanlı karasularında yük ve yolcu taşıyan Hacı David Vapur Şirketi veya daha sonraki isim değişikliği ile Archipelago American Navigation Company (Adalar Denizi Amerikan Seyr u Sefain Kumpanyası) isimli Amerikan şirketine bağlı gemilere yönelik olarak başladı. İskenderun limanında başlayan boykot, kısa zamanda Akdeniz ve Ege sahillerindeki liman kentlerine yayıldı. Boykotun sebebi sıradan bir olaydı. Fakat bu sıralarda Bosna-Hersek ile Bulgaristan'ın kaybı ve Girit meselesi, kızgın ve teyakkuzda olan kitleleri harekete geçirmeye kafi geldi.

İstanbul-Beyrut hattında yolcu taşıyan Hacı David Vapur Kumpanyası'na bağlı Newjersey adlı gemi, 40-50 yolcusuyla Beyrut'tan İstanbul'a hareketinden sonra hava şartlarının da etkisiyle planlanan zamanlarda iskelelere varamadı. Gemi büyük küçük tüm iskelelere uğruyordu. Yolculuğun uzaması yolcular arasında hoşnutsuzluk ve huzursuzluklara sebep oldu. İskenderun limanında iki gün kalınmasına rağmen hala hareket edilmiyordu. Çoğunluğu tezkere almış askerler (*müstebdele*) olan yolcular seyahatin planlanan zamandan uzun sürmesi halinde ekonomik sorunlarla da karşılaşacakları endişesiyle Mülazım Ali Saib Bey'i gemi kaptanı İzmirli Vasilaki ile konuşmak üzere görevlendirdiler. Ali Saib Bey, yolcuların sıkıntısını aktararak, geminin İskenderun'dan direk Mersin limanına yönelmesini ve diğer küçük limanlarda zaman harcamamasını veya verdikleri ücretlerin iade edilerek başka bir gemi ile yollarına devam etmelerinin sağlanmasını önerdi. Kaptan bu talebi reddetti. Bu sırada Amerikan Viskonsolosluğu görevini de yürüten ve Amerikan vapurlarının İskenderun acentesi Priştinyani gemiye geldi. Gemi personeli yolcular arasında bulunan askerlerin hislerini incitecek sözlü saldırılarda bulunmaya başladı. Yolculardan birisi Viskonsolosu göğsünden itince, büyük çoğunluğu birkaç yıl öncesine kadar Osmanlı tebaasına mensup Rumlar olan gemi mürettebatı yolculara saldırmaya başladı. İskenderun Mevki Kumandanı'nın müdahalesiyle olay yatıştırıldı ve yaralılar hastaneye kaldırıldı. Viskonsolosa göre gemi Amerikan bayrağını hamil olduğundan, Mülazım Ali Bey hapsedildi. Yargılanmak amacıyla İstanbul'a götürülerek Amerikan Sefaretü'ne teslim edilecekti²⁶.

²⁶ BOA.HR.H. (*Hariciye Nezareti hukuk kısmı*) 350/4, İzmir Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne telgraf (23 Ocak 1911); *İkdam*, 27 Ocak 1911, nr. 314

İskenderun'da 17 Ocak 1911'de cereyan eden bu olay, limanlarda boykotun başlamasına yetti. Çünkü bu sıralarda Bulgaristan ve Bosna-Hersek'in kaybı, Girit'in ise Yunanistan'a katılma senaryolarının etkileri Osmanlı kamuoyunda canlılığını koruyordu. Avusturya ve arkasından Yunanistan'a karşı uygulanan boykotlar, özellikle liman bölgelerinde ikamet eden halkta millî bilinci teyakkuzda tutuyordu. Giritli göçmenlerin yoğun olarak geldiği yerler Akdeniz sahil şeridindeki yerleşim birimleriydi. Liman kentlerinde halkın öfkesinin bütün canlılığı ile devam etmesinde halk arasına yayılan bu göçmenlerin de etkisi vardı²⁷. Girit meselesi yüzünden Yunanistan'a karşı genelde liman kentlerinde uygulanan boykot da henüz sona ermemişti. Boykotta sadece bir yavaşlama vardı. Boykotçular, aralıklarla devam eden boykotlar konusunda tecrübe kazanmışlar ve bunu daha organizeli yürütmek için cemiyetler kurmuşlardı. Bu organizasyonlar sayesinde İskenderun'da gelişen bir olaya uzak bir kentte anında tepki verilebiliyordu. Hacı David Vapur Kumpanyası ve çalışanlarının büyük çoğunluğu kaptan Vasilaki gibi Osmanlı tebaası Rumlardan oluşuyordu. Yunan tebaasından olanlar da vardı. Halkın Girit meselesinden dolayı öfke duydukları Rumlardan bazı kişilerin Osmanlı askerlerine tecavüzî hareketleri liman çalışanlarını ve tüccarları harekete geçirmeye yetti²⁸.

Boykotun hedefi olan Archipelago American Navigation Company adlı Amerikan bandıralı şirket aslında birkaç yıl öncesine kadar Osmanlı tabiiyetindeydi. Hacı David Ferkuh ile Fransız tebaasından Arisitidi Mişel'in, İzmir merkezli olarak kurdukları Hacı David Vapur Kumpanyası Beyrut-İstanbul arasındaki Osmanlı limanlarında insan ve yük taşımacılığı yapıyordu. Ortakların anlaşmazlığı sonucu şirket 1897 yılından beri mahkemelikti²⁹. Dava devam etmekle beraber, şirketin sekiz adet vapuru 1909 yılında İzmir'de ikamet eden Amerikan vatandaşı Charles Mesiri'ye satıldı ve daha sonra Adalar Denizi Amerikan Seyr i Sefain Kumpanyası adlı bir Amerikan şirketine devredildi³⁰. Aslına bakılırsa şirketin satışı, Osmanlı tabiiyetinden kurtulup Amerikan bandırası çekmek arzusundan kaynaklanmıştı. Kumpanya, uluslar-

²⁷ Yunanistan'a karşı uygulanan boykot sırasında Girit'ten gelen göçmenler Antalya'da olduğu gibi halkı boykota katılmaya teşvik etmişlerdi. Yerel idareler göçmenlerin bu faaliyetlerini kanuni müeyyidelerle önleme yoluna gitmişlerdi. *BOA. DH. MUİ. (Dahiliye Nezareti Muhaberatı Umumiye İdaresi Belgeleri)* 108/1-9, (26 Haziran 1910)

²⁸ *BOA.HR.H.350/4-5*, Harbiye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (23 Şubat 1911)

²⁹ *BOA.HR.H. 440/7*, Adliye Nezareti'nden Hariciye Nezareti'ne (11 Mart 1911).

³⁰ *BOA.HR.HMŞ.İŞO. (Hariciye Nezareti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası)* 27/7, Hukuk Müşavirliği'nden (19 Aralık 1909).

arası şirketlerle rekabet edebilme ve büyük bir devletin desteğini alabilmek için böyle bir yola başvurmuştu. Osmanlı karasularında gemiler sıkı denetime tabi tutulurken, büyük devletlerin bandırası altında faaliyet gösteren gemiler bu devletlerin sefaretlerinin de baskılarıyla denetimlerden kurtuluyorlardı. Bir kısım gemilerinin uzun mesafelerde seyredemeyecek kadar bağımsız olması ve seferden men edilme endişesi de Hacı David Kumpanyasını böyle bir karara zorladı³¹. Amerika'nın Osmanlı Devleti ile gittikçe gelişen ikili ilişkilerinde pürüzü olmayan bir devlet olması da, şirketin Amerikan bandırası çekmesine etkili oldu.

Hacı David Vapur Kumpanyası, Osmanlı kamuoyunca iyi tanınıyordu. Avusturya ve Yunanistan'a karşı 1908'den beri aralıklarla uygulanan bojkotlar şirket tarafından istismar edilerek halkın aleyhine kullanılmıştı. Bu devletlere karşı bojkotlar başladıktan sonra şirket, nakliye ücretlerini beş kat civarında artırmıştı. Devletin veya Müslüman tebaanın Beyrut-İstanbul arasında yük ve yolcu taşıyacak buna benzer gemi filoları olmadığı için, bu fiili durum mecburen sineye çekilmişti. Özellikle liman kentlerinde ikamet eden tüccarlar ve halk sıkıntılı zamanlarda Hacı David kumpanyasının bu istismarını yakından takip ediyorlardı. Yıllardır bu kumpanya ile yük taşıyan tüccarlar, zaman zaman limanlara uğrayan İngiliz veya diğer devlet gemilerine daha ucuz fiyatlarla eşyalarını yüklediklerinde, diğer zamanlarda şirketin fazla ücret alma cezası ile karşılaşılıyorlardı³². Şirketin bu şekildeki fevri hareketleri, tekel olma avantajını kullanma, Amerika himayesinde bulunma ve birkaç yıl öncesine kadar metbuu olduğu Osmanlı'ya karşı hasmane duygulardan kaynaklanıyordu. İskenderun'da olduğu gibi taşra temsilcilerinin bir kısmının aynı zamanda Amerikan konsolosu veya konsolos yardımcısı olması şirketin güvencesini haklı çıkaracak boyutlardaydı³³. Şirketle Amerikan diplomatik temsilcileri ekonomik bağ ile ilişkilerini canlı tutuyorlardı.

Tezkere almış askerlere gemide yapılan saldırılar ve yaralıların hastaneye kaldırılması kısa zamanda İskenderun'da bir tepkiye sebep verdi. Bu tepki bojkot cemiyetleri tarafından diğer şehirlere yayıldı. Gemi, Amerikan bandırası taşımasına rağmen, mürettebatının tamamına yakınının Rum

³¹ BOA.HR.HMŞ.İŞO. 103/1-7 (15 Ocak 1910); Osmanlı makamları bu tür geçişlere sıcak bakmıyordu. Bu yüzden Hacı David Kumpanyası'nın Amerika bandırası çekmesinden sonra bir dizi hukukî problemler yaşandı. 27/7-6, Bâb-ı âli Hukuk Müşavirliği'nden (25 Ocak 1910).

³² BOA. DH.İD. (Dahiliye Nezareti İdari Kısım Belgeleri) 130-1/2-3. Antalya Valisi Arif Bey'den Dahiliye Nezaretine telgraf (19 Ocak 1911).

³³ İkdâm, 27 Ocak 1911, nr. 314.

menşeli veya Yunanlı olması, Girit meselesi yüzünden Yunanistan'a karşı öfkeli olan halkı galeyana getirdi. Osmanlı karasularında Türk askerlerine kaba davranılması veya ona kurşun sıkılması millî hissiyatı rencide edecek türden bir gelişme olarak algılandı. Şirketin bu zamana kadar sergilediği hizmet anlayışının Osmanlı kamuoyunda tepki ile karşılaşmasının yanında, Amerikan bandırasına geçmesi de resmî makamlar ve halk tarafından hazmedilecek bir davranış değildi. Olayın duyulması ile İskenderun'daki mahalli boykotaj cemiyeti Hacı David Kumpanyası'na karşı boykot kararı aldı. Boykot komitesi kararın alındığı günlerden itibaren halkı bu konuda bilgilendirmek ve onların da desteğini almak için şehrin muhtelif yerlerine ilanlar yapıştırdılar³⁴.

İskenderun'da cereyan eden olay Antalya'da duyulduğunda mahalli boykotaj komitesi burada da boykot kararı aldı. Komitenin kararına göre limana gelen Amerikan bandıralı gemilerdeki mallar tahliye edilmeyecek veya yükleme yapılmayacaktı. Bu nedenle olayın geçtiği Newjersey adlı gemi limana geldiğinde kayıkçılar ve hamallar çalışmadılar³⁵. Hacı David Kumpanyası'nın fırsatçılık yaparak taşıma ücretlerini dört-beş misli arttırması da Antalya tüccarının öteden beri tepkisini çekiyordu. Bu açıdan limana gelen gemilere tüccarlar yüklerini vermek istemiyorlardı. Tüccarların tercihi İngiliz gemileri oluyordu. Gemi kaptanı, tüccarlar ve hamallar tarafından gemisine uygulanan boykotu protesto ederek bunun önlenmesi için Antalya mutasarrıfına başvurdu. Mutasarrıf, bu başvuruyu kabul etmedi. Çünkü tüccarlar eşyalarını istediği gemilere vermekte, hamallar ve kayıkçılar da gemileri yükleme veya boşaltma konusunda serbesttiler. Devletin bunları yönlendirmesi ve zorlaması düşünülemezdi. Bu saiklerle limana gelen kumpanyaya bağlı diğer Amerikan bandıralı gemiler de aynı muamele ile karşılaştılar³⁶.

Olay İzmir'de duyulduğunda halk büyük infiale kapıldı. Hacı David Kumpanyası'nın özellikle Amerikan bayrağını çektikten sonraki davranışları bu şehirde de gayet iyi biliniyordu. Olaya sebep olan gemi İzmir limanına yaklaştığında halk protesto için Kordonboyu'na akın etti. İzdihamın artması üzerine kalabalık zor kullanılmak suretiyle dağıtıldı. İzmir boykotaj komitesi boykot kararı aldı. Osmanlı makamları gemide mahpus tutulan Mülazım Ali

³⁴ *BOA.DH.İD.130-1/30*, Haleb Valisi Kazım Bey'den Dahiliye Nezareti'ne telgraf (11 Şubat 1911).

³⁵ *BOA.DH.İD. 130-1/5*, Sadareten Dahiliye Nezareti'ne tezkere (19 Ocak 1911).

³⁶ *BOA.DH.İD. 130-1/2*, (19 Ocak 1911).

Saib Bey'i almak için teşebbüse geçtiler. Gemi kaptanı ve İzmir Amerikan konsolosu Ali Saib Bey'i vermek istemiyorlardı. Onlara göre Ali Bey, İskenderun'da Amerikan konsolosuna saldırmıştı. Gemi Amerikan bayrağını taşıdığı için suçlu Amerikan sefarethanesine teslim edilecek ve muhakemesi burada yapılacaktır³⁷. Amerikan konsolosu devletlerarası hukukun “*ticarî gemilerde veya açık denizlerde cereyan eden bir suçtan dolayı sanık, geminin mensup olduğu devletin mahkemesinde yargılanır*” maddesine göre Ali Saib Bey'in mutlaka sefarethaneye teslim edileceğini ve Osmanlı makamlarına ve-rilmeyeceğini ileri sürüyordu. Osmanlı makamları ise olayın Osmanlı karasuları içindeki İskenderun limanında cereyan ettiğini ileri sürerek gemiye müdahale ettiler ve Ali Bey'i oradan kurtardılar³⁸.

İskenderun'da başlayan boykot Selanik'e kadar olan tüm limanlarda uygulanmaya başladı. Selanik boykotaj komitesi gazetelere ilanlar vererek Hacı David Kumpanyası gemilerine karşı boykot uygulanması çağrısında bulundu³⁹. Bu sıralarda Kavala'ya gelen Newyork gemisi yüklerini boşaltmadan ve yük alamadan ayrıldı⁴⁰. Edremit'te boykotaj komitesi kararı olmadan hamallar ve kayıkçılar, Osmanlı askerlerine yapılan saldırıya öfkelenerek Hacı David vapurlarını boykot etmeye başladı. Bu yüzden Edremit'e gelen gemilere rağbet edilmedi⁴¹. Gelibolu boykotaj komitesi de boykot kararı aldıktan sonra liman çalışanları kumpanyaya bağlı gemiler geldiğinde limanı terk ederek tepkilerini ortaya koydular⁴². Kumpanyanın Edremit ve Gelibolu limanlarına gelen gemilerine, boykot komitesinden bağımsız olarak yükleme ve boşaltma işlemi yapmak isteyen bir kısım mavnacılar, boykotçular tarafından engellendiler⁴³.

Avusturya ve Yunan boykotlarında olduğu gibi boykotun öncüleri hamallar ve kayıkçılardan oluşan liman işçileriydi. Tüccarlar da ticarî mallarını Amerikan bandıralı gemiler yerine limana gelen diğer ülke gemilerine vererek boykota katkıda bulunuyorlardı. Halkın katılımı ise gönülden bu hareketleri destekleme şeklinde tezahür ediyordu. Devletin başkenti İstanbul da

³⁷ *İkdam*, 27 Ocak 1911, nr. 314.

³⁸ *İkdam*, 28 Ocak 1911, nr. 315.

³⁹ *İkdam*, 28 Ocak 1911, nr. 315.

⁴⁰ *BOA.DH.İD.* 130-1/22, Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (6 Şubat 1911).

⁴¹ *BOA.DH.İD.*130-1/45, Karesi Mutasarrıfı Mümtaz Bey'den Dahiliye Nezareti'ne telgraf (7 Şubat 1911).

⁴² *BOA.DH.İD.*130-1/53, Edirne Valisi Muzaffer Bey'den Dahiliye Nezareti'ne telgraf (18 Şubat 1911).

⁴³ *BOA.DH.İD.*130-1/63, Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (4 mart 1911).

boykotun faal olarak uygulandığı bir şehirdi. Olaydan bir hafta sonra İstanbul limanına gelen Newyork ve Kaliforniya gemilerindeki yolcuların tahliyesi limanda çalışan hamallar tarafından engellendi. Mavnacı ve sandalcılar yolcuların yanı sıra ticarî eşyaları da indirmediler. Yolcular hacdan geliyorlardı. Boykot kararı alınmadan gemilere binmiş olmaları ve dinî bir görevi ifa etmek amacıyla yolcu bulunmaları sebebiyle inmelerine izin verildi. İstanbul'da boykotu sona erdirmek için girişimlerde bulunulduğu sıralarda gemilerdeki görevlilerin bir kısmı, boykotçulara millî hislerini rencide edecek ve onları galeyana getirecek sözlü hakaretlerde bulundular. Gemi görevlileri ah-laka mugayir sataşmalarda bulanarak Rumca "*boykot ha! Türk, bu Amerikan bandırasıdır. İşte size böyle yolcu çıkartırız*" türünden hakaretlerde bulunuyorlardı. Giriş yüzünden zaten kalbi yaralı olan halkı bu tür sözler galeyana getirmeye yetti. Hakaretlerde bulunanlar da birkaç yıl öncesine kadar Osmanlı tabiiyetinde olan kimselerdi. İstanbul halkı kendilerine hakaret eden kişilerin Rum millî bilinci ile bunu yaptıklarını biliyorlardı. Devletin kalbinde bu tür aşağılanmalara maruz kalmak millî heyecanı tetikledi. Liman çalışanlarının boykotu devam ettirme konusundaki kararlılıklarını korudu. İstanbul limanında olan bu gelişmeler şehirde hemen yayıldı. Ertesi gün rıhtıma akın eden kitlelerin isyanı ve öfkesi boykotu kaldırma girişimlerini yardı bıraktı⁴⁴.

Boykotçular, Hüdavendigâr Vilayeti'ne bağlı Ayvalık'ta bulunan Singer Dikiş Makinesi Şirketi acentelerine de boykot uygulamaya başladılar. Bu şirket de Amerikan tabiiyetindeydi. Böylece boykot Amerika'ya karşı genelleşiyordu. Boykot yüzünden şirketin işleri ciddi olarak aksamaya başladı. Şirkette çalışanlar taciz ediliyor ve işler engelleniyordu. Singer şirketinde çalışanlar tepkilerden ve saldırılardan çekindikleri için bir yerden bir yere gitmekte zorluk çekiyorlardı. Halk arasına girdiklerinde sözlü saldırılara muhatap oluyorlardı. Singer yöneticilerinin en çok korktukları, boykotun uzaması halinde ekonomik sıkıntılarla baş başa kalma endişeleriydi⁴⁵.

İskenderun'da başlayan boykot bir ayını doldurduğunda Selanik'e kadar olan limanlarda uygulanıyordu. Boykotun hedefi Amerikan bandıralı Hacı David Kumpanyasıydı. Kayıtlarda boykotun uygulandığı süre içinde Osmanlı limanlarına geldiği yönünde başka Amerikan bandıralı gemilerden söz

⁴⁴ BOA. HR.SYS.56/8, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nden Dahiliye Nezaretü'ne (8 Şubat 1911).

⁴⁵ BOA.DH.İD.130-1/24, Amerika Sefareti'nden Hariciye Nezaretü'ne (13 Şubat 1911)

edilmemektedir. Şayet gelmiş olsaydı boykotçuların nasıl bir tavır sergileyecekleri merak konusu olurdu. Fakat Amerikan tabiiyetinde olan Singer şirketinin boykottan payını aldığı düşünülürse, muhtemel Amerikan bandıralı gemilerin de boykota tabi tutulacağını akla getirmektedir. Boykot Amerikan mallarına yönelik olarak yaygınlaşmadı. Akdeniz, Ege ve Marmara sahillerindeki liman kentleri boykotun uygulandığı yerleşim birimleriydi. Karadeniz sahil şehirlerinde böyle bir hareketlilik olmamıştır. Boykotun uygulandığı Ocak-Mart 1911 tarihleri arasında Amerikan bandıralı gemilerin Zonguldak, Samsun ve Trabzon gibi limanlara gelmesi halinde nasıl karşılanacağı bilinmemektedir. Girit meselesi yüzünden boykotun tüm limanlarda uygulandığı düşünülürse, Karadeniz'e gelebilecek Amerikan bandıralı gemilerin aynı akıbeti paylaşacağı rahatça söylenebilir. Arşiv kayıtlarında ve kaynaklarda bu bölgedeki liman çalışanlarının ve halkın Amerikan bandıralı gemilere bakış açılarını yansıtan bir bilgiye rastlanılmamaktadır.

Uluslararası ilişkilerde boykotun bir silah olarak kullanılması Osmanlı Devleti geleneğinde olmayan bir gelişmeydi. Dış gelişmelere karşı boykot uygulamasının mazisi birkaç yıla dayanıyordu. Bununla beraber, ilk defa olarak Amerika veya bu ülke bayrağının dalgalandığı bir hedefe yaygın ve örgütlü bir tepki yükseliyordu. 17 Ocak 1911'de İskenderun'da başlayan olayla boykotun başlaması ve kısa zamanda sahil boyundaki liman şehirlerine yayılması Amerika tarafından tepkiyle karşılandı. Amerika'nın İzmir konsolosu, liman şehirlerinde ülkelerinin bandıralarını taşıyan gemilere boykot uygulandığını İstanbul'daki sefarethaneye bildirdi. Amerikan elçiliği, boykotun durdurulması için Osmanlı makamları nezdinde teşebbüse geçti. Elçilik, boykotun hemen durdurulmasını istiyor ve doğacak olumsuz sonuçlardan Osmanlı hükümetinin sorumlu olduğunu iddia ediyordu. Osmanlı Devleti iç ve dışta oluşan gelişmelerden hoşnut değildi. Özellikle II. Meşrutiyetin ilanından itibaren dış gelişmelerle yüzlerce yıldır devletin bir parçası olan yerler elden çıkmıştı. Halk, ekonomik sıkıntuların yanında psikolojik olarak bu yıpranmanın ezikliği içindeydi. Avusturya ve Yunanistan'a karşı oluşan ulusal boykotlar, bu tepkinin ve çaresizliğin bir sonucuydu. Amerikan bandıralı gemilere karşı gelişen boykotlar da aynı çizgide değerlendiriliyordu. Farklı devletlere karşı da olsa boykotun aynı zaman diliminde aralıksız olarak devam etmesi, dış dünyada iyi bir imaj bırakmayacağı düşünülüyordu. Osmanlı makamlarına göre eğer Amerikan bandıralı gemilere karşı başlatılan boykota müdahale edilmezse, daha önceki boykotlara da resmî müdahalede bulunulmadığından, Osmanlı hükümetinin hamallar ve kaykçıların keyiflerine

göre hareket ettiği görüntüsü ortaya çıkacaktı. Dış dünyadaki böyle bir imaj Osmanlı Devleti için büyük zararları da beraberinde getirebilirdi⁴⁶.

Bununla beraber boykotun sona erdirilmesi konusunda boykotçulara baskı yapılması düşüncesi yoktu. Boykotla beraber halk hislerini ve duyularını açığa vuruyordu. Onların hislerini basırmak uygun olmazdı. Amerika'nın şikayetleri ise geçirilmeye çalışılıyordu⁴⁷. Fakat eylem kısa zamanda İstanbul ve Selanik'e kadar yayılınca, Amerikan sefiri diplomatik girişimlerini yoğunlaştırdı. Amerikan Sefareti Baş tercümanı, sadrazamı ziyaret ederek boykotun önlenmesini istedi. Sefire göre İskenderun'da tacize uğrayan kişi, şirket görevlisi olmanın yanında Amerikan diplomatıydı. Diplomata yapılan saldırı Amerika devletine yapılmış sayılıyordu. Bu sebeple dava Amerikan mahkemelerinde görülmeliydi⁴⁸. Osmanlı Devleti, olay Osmanlı karasularında vuku bulduğu için, mahkemenin İskenderun'da olması görüşündeydi. Hatta, bir Osmanlı zabitanın gayr-ı hukuki bir şekilde gemiye hapsedilerek İzmir'e kadar getirilmesi uluslararası hukuka aykırıydı. Bu sebeplerle Amerika'ya protesto notası verildi⁴⁹.

Amerika'nın baskıları karşısında Osmanlı hükümeti boykotun yayılmasını önleme ve sona erdirme için somut adımlar atmak zorunda kaldı. Çünkü Amerika, diplomatik ilişkilerin iyi olduğu bir ülkeydi. Bu çerçevede Selanik'te boykotun yönlendiricisi olarak görülen Kayıkçılar Kethüdası Kerim Ağa tutuklandı. Kerim Ağa, ilk önce ikaz edilmişti. Amerikan sefaretinin baskıları çoğalınca Selanik limanına gelen Olimpiya gemisinden eşya indirmeyi engellediği bir sırada tevkif edildi⁵⁰. Bazı şehirlerde boykota desteği ile kamuoyunda temayüz etmiş görevlilere işten el çektirildi⁵¹.

Avusturya'ya boykotun başladığı günlerde genelde liman kentlerinde oluşturulan boykot cemiyetleri bu olayda da faal olarak çalışıyordu. Cemiyetler, daha önceki boykotlarda olduğu gibi destek vermeleri konusunda tüccarlara veya toplumun diğer kesimlerine baskı yapmadılar⁵². Katılım ve des-

⁴⁶ BOA.DH.İD.130-1/6, Hariciye Nezareti'nden Sadarete (17 Ocak 1911)

⁴⁷ BOA.DH.İD.130-1/11, Dahiliye Nezareti'nden Aydın ve Konya vilayetlerine telgraf (30 Ocak 1911).

⁴⁸ İkdâm, 29 Ocak 1911, nr. 316.

⁴⁹ İkdâm, 30 Ocak 1911, nr. 317.

⁵⁰ BOA.DH.İD.130-1/14, Selanik Valisi İbrahim Bey'den Dahiliye Nezareti'ne şifre (30 Ocak 1911).

⁵¹ İkdâm, 1 Şubat 1911, nr.319.

⁵² Quataert, s. 107.

tek gönüldendi. Boykot cemiyetlerinin faaliyetleri konsoloslar tarafından Amerikan elçiliğine rapor ediliyordu. Amerikan elçiliği boykotun durdurulması için Hariciye Nezareti'ne sürekli baskı yapıyordu. Bu baskıların bir sonucu olarak Şubat başlarından itibaren boykot cemiyetleri ikaz edilmeye başlandı⁵³. Elçi, boykotun durdurulması noktasında liman kentlerindeki yerel yöneticilerin hiçbir gayret sarf etmediğini iddia ediyordu. Ona göre Osmanlı yöneticileri boykotu durdurmaya ya muktedir değillerdi veya durdurmak istemiyorlardı. Halbuki iki ülke arasında yürürlükte olan andlaşmalara göre, Amerika bayrağını hedef alan bir gelişmeye izin verilmemeliydi. Bu girişimlere rağmen boykot durdurulmazsa, gelişmeleri ülkesine haber vermekle tehdit ediyordu⁵⁴. Ona göre devam eden boykot Amerika bayrağı kadar, Osmanlı Devleti'nin de haysiyetini incitiyordu⁵⁵. Amerikan sefiri Hariciye Nezareti nezdindeki girişimleriyle de kalmayarak, diplomatik nezaket sınırları dışında Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'ne baskın gibi bir ziyarette bulundu. Yabancı sefirler, ülkelerini ilgilendiren konularla ilgili görüşmelerini Hariciye Nezareti vasıtasıyla yürütürlerdi. Amerikan sefirinin bu davranışı diplomatik nezakete uyuşmuyordu. Beraberinde olan görevlilerin Emniyet mensuplarına "*sizler adam olmazsınız*" türünden sözler sarf etmeleri, patavatsızca Emniyet-i Umumiye müdürünün odasına girmesi ve burada müdürü sorgular ve emir verir tavırlar sergilemesi dost olarak bilinen Amerika'nın Osmanlı Devleti'ne bakış açısını göstermesi bakımından dikkate şayandır. Sefir, boykotun şimdiye kadar durdurulması yolundaki girişimlerinde Hariciye Nezareti'ne güvenmiyor olacak ki, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin ne gibi girişimler yaptığını sordu⁵⁶.

Osmanlı Devleti, iç ve dışta gelişen olaylarla tarihinin en zor zamanlarını geçirdiği bir sıralarda, Amerika ile ilişkilerin bozulmasını istemiyordu. Amerikan bandıralı Hacı David gemilerinden sonra, Singer Dikiş Makinesi Şirketi'ne karşı da boykot başlatılması olayın sona erdirilmesi yerine gittikçe geliştiğini gösteriyordu. Amerika ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler sekteye uğramak üzereydi. Bu nedenle hükümet, sahil boylarındaki vilayet ve mutasarrıflıklara gönderdiği emirlerle boykotun kesin olarak sonlandırılma-

⁵³ BOA.DH.İD.130-1/17, Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (4 Şubat 1911).

⁵⁴ BOA.DH.İD.130-1/22, Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (6 Şubat 1911).

⁵⁵ BOA.DH.İD.130-1/24, hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (11 Şubat 1911).

⁵⁶ BOA.DH.İD.130-1/49, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nden Dahiliye Nezareti'ne (8 Şubat 1911).

sını istedi⁵⁷. Hükümetin boykotun durdurulması yolunda yaptığı girişim, Ocak ayı sonunda cezalandırdığı bir kısım görevlilerden başka valiliklere ve mutasarrıflara gönderdiği yazılardı. Avusturya ve Yunanistan'a karşı uygulanan boykotlar gibi bunda da olayın üzerine şiddetle gitmiyordu. Bir kere boykot, devlet ve halkın hissiyatını hedef alan gelişmelere bir tepki olarak hükümetin yönlendirmesi olmadan halk tarafından alınan bir karardı. Her ne kadar bir gemide Osmanlı askerlerine hakaret ve saldırı ile başlasa da olayın Girit meselesi ile yakından alakası vardı. Halkın tepkisi doğaldı. Halkın tepkisi, içinde bulunulan şartlar gereği tavrını ortaya koyamayan devletin acziyetinden kaynaklanıyordu. Şayet devlet, Amerikan baskısı ile boykotu şiddet kullanarak bastırmaya kalkışırsa, bu iç huzursuzluğu beraberinde getirebilirdi. Bu nedenle hükümet, halkın hissiyatının zor kullanılarak bastırılmayacağı görüşünü taşıyordu⁵⁸. Yöneticilerdeki yaygın kanaat, boykotun zamanla kendiliğinden sona ereceği yönündeydi.

Boykot, Osmanlı askerlerine yapılan saldırı ile başlamasına rağmen Konya valisi İstanbul ile yazışmalarında ısrarla olayın, vapur şirketinin taşıma ücretlerini birkaç kat artırmasından kaynaklandığını ileri sürüyordu⁵⁹. Boykotun uygulandığı faal yerlerden olan Antalya mutasarrıflığı Konya valisinin sorumluluk alanındaydı. Vali, başlangıcından itibaren boykotun sorumluluğunu üzerinden atmaya çalışıyordu ve gelişmelere geçici olaylar olarak bakıyordu. Ona göre Amerikan bandıralı gemilere karşı boykot yoktu. Yalnız Antalya limanında ücret anlaşmazlığından doğan bir kargaşalık vardı. Vali, İskenderun'dan Selanik'e kadar tüm limanlarda yürürlükte olan boykotu görmezlikten geliyordu⁶⁰. Fakat Amerikan bandıralı gemileri hedef alan boykotun, zaman ilerlemesiyle Singer Dikiş Makinesini de kapsamı ve yayılma istidadı göstermesi valinin düşüncülerini doğrulamıyordu⁶¹. Boykot ile bir gerçek ortaya çıkmıştı. Osmanlı iç denizlerinde devlete veya Müslüman tebaaya mahsus taşımacılık yapacak deniz filosunun olmaması sosyal ve ekonomik sıkıntıları beraberinde getiriyordu. Deniz nakliyesi % 90 oranında ecnebi gemileriyle yapılıyordu. Yelkenli, taka, mavna ve salapurya türünden

⁵⁷ BOA.DH.İD.130-1/19, Aydın, Hudavendigar, Konya, Adana, Kastamonu, Trabzon, Halep, Beyrut, Basra, Trablusgarb, Cezair-i Bahr-i Sefid, Edirne, İskodra vilayetleriyle İzmir, Karesi, Bolu, Kala-i sultaniye, Canik ve Bingazi mutasarrıflıklarına telgraf (8 Şubat 1911).

⁵⁸ BOA.DH.İD.130-1/32, Halep Valisi Kazım Bey'den Dahiliye Nezaretü'ne (11 Şubat 1911).

⁵⁹ BOA.DH.İD.130-1/47, Konya Valiliğinden Dahiliye Nezaretü'ne telgrafı (8 Şubat 1911).

⁶⁰ BOA.DH.İD.130-1/39, Konya Valiliğinden Dahiliye Nezaretü'ne (6 Mart 1911)

⁶¹ BOA.DH.İD.130-1/20, Hariciye Nezaretü'ne tahrir (30 Ocak 1911).

Osmanlı gemileri çoktu. Fakat uzun mesafe gidecek buharlı gemilerin sayısı sınırlıydı⁶². Konya valisi, bu sıkıntıya bir çare olmak üzere 1910 yılında kurulan Osmanlı Seyr i Sefain Şirketine mensup gemilerin en az haftada iki kere Antalya hattında işletilmesini teklif etti⁶³.

Amerikan sefiri, boykot durdurulmadığı takdirde, durumu ülkesine bildireceği tehdidinde bulunuyordu. Halkın hissiyatına vakıf olan hükümet, boykotu sonlandırmak için harekete geçti. Alınan kararlara göre liman işçilikleri hamallar ve mavnacıların tekelinde ise zabıtlar bir boykot hareketine meydan vermeyeceklerdi. Şayet değilse, gemi sahipleri kendi çarelerine bakacaklardı. Bu durumda da güvenliği devlet sağlamak zorundaydı⁶⁴. Hükümetin boykotu sonlandırmak için aldığı bu kararlar boykot cemiyetlerince farklı tepkilerle karşılandı. Gelibolu boykot cemiyetinin ifade ettiği gibi hedef Amerikan devleti değildi. Osmanlı Devleti ve halk Amerika'yı dost bir devlet biliyordu. Fakat Amerika bayrağını taşıyan Hacı David Kumpanyası gemilerinde Yunanlıların istihdam edilmesi ve bunların fırsat buldukça tahrik edici davranışlarda bulunması kabul edilemiyordu. Gelibolu'ya gelen gemiler hükümetin emri hilafına limanlarda herhangi bir işlem yapmadan ayrıldılar⁶⁵. Tüccarlar da Amerikan bandıralı bu gemilere yük vermeme kararlılığında⁶⁶. İstanbul boykot cemiyeti boykotun sona erdirilmesini, olayların başlamasına sebebiyet veren gemilerdeki mürettebatın cezalandırılması şartına bağladı. Bu konuda hükümetin gerekli adımları atmasını istiyordu. Şayet hükümet, bu şartları yerine getirmek için harekete geçmezse boykotun şiddetinin artırılacağı tehdidinde bulundu⁶⁷.

Hükümetin, boykotun kaldırılması yönünde teşebbüse geçtiği sıralarda İskenderun'da duvarlara yapıştırılan ilanlarla boykotun devam ettirilmesi için liman işçileri teşvik ediliyordu. Amerika'nın Halep konsolosu, yeterli önlem almamakla itham ettiği yerel yöneticileri protesto etti. Konsolosa göre, serbest ticaret yapma girişimleri baltalanıyordu⁶⁸. Edremit'te de boykot cemiyeti limandaki yük bindirme ve boşaltma işlemini üzerine alarak, limana gelen gemilerin dışardan sandalacı ve hamallar getirmesini yasakladı. Böylece

⁶² Eldem, s.105-107.

⁶³ BOA.DH.İD.130-1/1, Konya Valiliğinden Bahriye Nezareti'ne telgraf (19 Ocak 1911).

⁶⁴ BOA.DH.İD.130-1/52, Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (15 Şubat 1911).

⁶⁵ BOA.DH.İD.130-1/53, Edirne Valiliğinden Dahiliye Nezareti'ne (18 Şubat 1911).

⁶⁶ BOA.DH.İD.130-1/54, Edirne Valiliğinden Dahiliye Nezareti'ne (27 Şubat 1911).

⁶⁷ BOA.DH.İD.130-1/29, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nden takrir (19 Şubat 1911).

⁶⁸ BOA.DH.İD.130-1/60, Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (20 Şubat 1911).

hükümetin boykotun durdurulması yönündeki emirleri boykotçular tarafından olumlu karşılanmamış oluyordu⁶⁹.

Fakat hükümet bunu durdurmada kararlıydı. Çünkü işin uzaması, iç gelişmelere devletin hakim olamadığı görüntüsünü verebilirdi. Bu kararlılığın bir göstergesi olarak İskenderun'da boykotun muharriklerinden bilinen Doktor Tahsin Efendi hakkında soruşturma açıldı. Hükümet, boykotu sonlandırmayı devletin haysiyeti ile eş anlamlı görüyordu⁷⁰. Boykot üçüncü ayına girerken bu kararlılık etkisini gösterdi. İskenderun limanında yolcuların indirilmesine izin verildi. Yükleme ve boşaltma işlemi yine yapılmıyordu. Sandalci ve mavnacılar görevliler tarafından ikna edilmeye çalışıldı⁷¹. Boykotun uygulandığı tek yer olarak kalan İskenderun'a 18 Mart'ta gelen Virginia vapuru yüklerini boşaltmadan hareket etti⁷².

Mart sonlarından itibaren boykot sona erdi. Limanlara gelen Amerikan bandıralı gemiler diğer devletlere bağlı gemiler gibi işlemlerini yapmaya başladılar. Boykot sona ermekle beraber İskenderun'da cereyan eden olay hakkında hukuki bir işlem yapılmamıştı. Osmanlı Devleti, olaya sebebiyet veren Amerika'nın İskenderun Viskonsolosu Priştinyani'nin görevden azlını istiyordu⁷³. Amerikan sefirine göre diplomatlarının olayda bir kabahati yoktu. Viskonsolos gemiye acente temsilcisi olarak değil diplomat misyonu ile gelmişti. Sefir, Osmanlı makamlarının yönelttiği suçlamaları reddediyordu⁷⁴.

Amerika ile yaşanan bu meselenin neticelenememesinin bazı sebepleri vardı. Her şeyden evvel Amerika, olaya sebebiyet veren tarafın kendi tabasına mensup gemi görevlilerinin veya diplomatlarının olmadığına ısrar ediyordu. Bunu kabul ettiği takdirde tazminat ile ilgili hukuki süreç başlayacaktı. Balkan krizi ile yaşadığı sıkıntılar yüzünden zor durumda olan Osmanlı Devleti'nin Amerika ile ilişkileri sıradan bir olay sebebiyle bozmayacağını da biliyordu. Bu nedenle 1912 yılına gelindiğinde mesele hala sürünce mede devam ediyordu. Hem Amerikan güvencesi ve hem de Osmanlı Devleti'nin iç ve dışta yaşadığı sorunları iyi hesap eden kumpanya, Akdeniz'de rahat bir şekilde tütün kaçakçılığı bile yapabiliyordu⁷⁵.

⁶⁹ BOA.DH.İD.130-1/63, Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (4 Mart 1911).

⁷⁰ BOA.DH.İD.130-1/66, Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (9 Mart 1911).

⁷¹ BOA.DH.İD.130-1/75, İskenderun Kaymakamlığı'ndan Halep Vilayeti'ne 15 Mart 1911)

⁷² BOA.DH.İD.130-1/71, Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne (18 Mart 1911).

⁷³ BOA.HR.H.350/4-10, Hariciye Nezareti'ne (14 Ağustos 1911).

⁷⁴ BOA.HR.H.350/4, Amerikan sefaretinden Hariciye Nezareti'ne (24 Ağustos 1911)

⁷⁵ BOA.HMŞ.İŞO.103/1-7, Bâb-ı âli Hukuk Müşavirliği (1 Ocak 1912); Tütün kaçakçılığı, Rejinin kurulmasından sonra bu tekele bir tepki olarak gelişmişti. Kaçakçılığa toplumun her kesiminden insanlar karışıyordu. Quataert, s. 27-32.

Hacı David Kumpanyası saldırgan tavırlarını bundan sonra da sürdürdü. 1912 yılı Mart'ında Gemi mürettebatı yine İskenderun'da yolcular arasında bulunan askerlere saldırılarda bulundu. Bir çok asker yaralandı. Olaya İstanbul Bidayet Müdde-i Umumiliği el koydu ve Amerikan sefreti nezdinde girişimlerde bulundu⁷⁶. Fakat henüz bir önceki yıl cereyan eden ve boykotlara sebebiyet veren olayların failleri cezalandırılmamıştı. Osmanlı Hariciye Nezareti'nin Amerikan Dışişleri Bakanlığı nezdindeki girişimlerinden cevap alınamıyordu. Hükümet, vapur şirketinin Amerika'ya güvenerek saldırgan tavırlarını sürdürmesi durumunda Hacı David Vapurlarını seferden men etmeyi bile düşünüyordu⁷⁷.

Sonuç

Osmanlı limanlarında 17 Ocak 1911'de başlayan Amerikan bandıralı Hacı David Vapur Kumpanyası gemilerine boykot üç ay kadar sürdü. Boykotun uygulandığı yerler, şirkete bağlı gemilerin uğradığı limanlardı. Üç aylık süre içinde gemilerin uğrak yerleri olan İskenderun-İstanbul-Selanik arasındaki liman kentlerinde boykot uygulandı. Boykota katılanlar hamallar, kayıklar, mavnacılar ve tüccarlardı. Bunlar, kumpanyaya bağlı gemilerde yükleme ve boşaltma işlemi yapmıyorlardı. Boykot, liman kentleri ile sınırlı kaldı. Amerikan mallarına boykot şekline dönüşmedi. Bu nedenle boykota halkın aktif katılımı olmadı.

Boykotun uygulandığı üç aylık dönem içinde, Osmanlı limanlarına başka Amerikan bayraklı gemilerin geldiği yönünde bir kayıt yoktur. Amerikan patentli Singer Dikiş Makinesi Şirketi'ne de boykotun uygulandığı düşünülürse, boykotçuların hedefi Amerikan bayrağı çeken gemilerdi. Şayet Hacı David vapurlarından başka Amerikan bayraklı gemiler gelseydi, aynı muameleler ile karşılaşacakları kaçınılmaz görünüyordu.

Boykot Amerika ile ilişkilerde olumsuz anlamda izler bırakmadı. Bunda, Osmanlı Devleti'nin ilişkileri zedeleyecek tavrılardan kaçınmasının büyük etkisi vardır. Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa ve diğer Balkan ve Avrupa ülkelerinin olumsuz tavırlarını bildiği için Amerika ile ilişkilerin iyi tutulmasını önemsiyordu. Fakat boykot süresince Amerika'nın sergilediği rencide edici ve uzlaşmaz tavırlar, Osmanlı yöneticilerinde şaşkınlığa sebebiyet verdi. Amerika'nın misyonerler ve konsoloslar yoluyla Osmanlı Devleti'ne yönelik

⁷⁶ BOA.HR.H.350/4-29, Hariciye Nezareti'nden Harbiye Nezareti'ne (24 Mart 1912).

⁷⁷ BOA.HR.HMŞ.İŞO.27/7, Bâb-ı âli Hukuk Müşavirliği'nden (26 Mart 1912).

zararlı faaliyetleri biliniyorsa da resmî ilişkilere böyle tavırlar yeni yansiyordu. Fakat bu olumsuzluklara rağmen Birinci Dünya Savaşı arifesinde cereyan eden boykot olayı Osmanlı-Amerikan ilişkilerini zedeledi. Amerika, dost bir devlet olarak biliniyordu.